

نقدنامه

سرنوشت جایگاه منادیان آبادانی

غلامرضا خاکی

مقدمه

یکی از راههای ایجاد سازمان یادگیرنده، مکتوب و مستندساختن تحولات ساختاری آن سازمان از آغاز تا اکنون است. این کار، سندی را فراهم می‌آورد تا با کندوکاو و تجزیه و تحلیل آن، بتوان موقعیت کنونی سازمان را بهتر فهم کرد و قوت‌ها و ضعف‌ها، چالش‌ها و ظرفیت‌های آن را شناسایی نمود. ایجاد چنین دانشی درباره سازمان، می‌تواند سرنوشت سازمانی را آشکار سازد.

تغییر نظام کشاورزی ایران

محمدرضا شاه پهلوی یک سلسله تغییرات اقتصادی و اجتماعی انقلاب سفید یا انقلاب شاه و مردم را مطرح کرد. انقلاب سفید در مرحله نخست، پیشنهادی شامل شش اصل بود که شاه در کنگره ملی کشاورزان در تهران در تاریخ ۲۱ دی ۱۳۴۱، خبر همه‌پرسی برای پذیرش یا رد آن را به کشاورزان و عموم مردم ارائه داد. پس از آن در تاریخ ۶ بهمن ۱۳۴۱، عموم مردم در یک همه‌پرسی سراسری، به اصلاحات رأی مثبت دادند. تصمیمات چپ‌گرایانه شاه در انقلاب سفید به نظر نوعی پیشگیری از انقلابی بود که منادیان سوسیالیسم و کمونیسم در ایران چشم طمع داشتند آن را به کمک همسایه شمالی به صورت خونین و سرخ در ایران به اجرا در آورند. در این انقلاب تصمیماتی برای تغییر ساختاری نظام کشاورزی ایران مطرح گردید و به موضوع مدرن‌سازی کشاورزی ایران و از بین بردن نظام فئودالی نیز در ابعاد گوناگون توجه شد.^۱

سپاه ترویج و آبادانی

^۱ بعدها منتقدان طرفدار پادشاهی مانند سید حسین نصر، آن را یکی از اشتباهات شاه دانستند و تحلیل کردند که نظام فئودالی همواره حامی سلطنت بوده است و شاه چنین حامی را از بین برده است.

یکی از تدابیری که در انقلاب سفید شد ایجاد سپاهی به نام ترویج و آبادانی،^۲ در کنار سپاهی بهداشت و دانش بود. این مثلث دانشی-ترویجی-پیشگیری در پی بالابردن درجه رفاه و درآمد و آگاهی روستائیان بود تا از مهاجرت آنها به سوی شهرها جلوگیری شود و تحریکات انقلابیون چپ نیز برای خیزاندن توده‌های روستایی کم اثر شود. با بروز انقلاب و ایجاد نهادهای انقلابی مانند جهاد سازندگی شرایط به گونه‌ای دیگر گردید و بخش زیادی از امکانات فیزیکی و سخت‌افزاری به تصرف نیروهای انقلابی درآمد.^۳

نگاهی به کتاب

کتاب *تاریخ شفاهی مرکز آموزش عالی امام خمینی*، گزارش سرنوشت آموزشکده کشاورزی کرج - محل تربیت سپاهیان ترویج پیش از انقلاب - و خلق مرکز فعلی است. این آموزشکده پیش و پس از انقلاب تحولات گوناگونی را پشت سر گذاشت تا اینکه با ادغام وزارت های جهاد سازندگی و کشاورزی وارد مرحله دیگری شد. این کتاب که به همت دکتر عباس نوروزی، عضو هیأت علمی مرکز فعلی فراهم آمده‌است، گوشه‌هایی از چندوچون این تحولات را گزارش نموده‌است در این کتاب با سیزده رئیس این مرکز گفتگو شده‌است. کوشیده شده تا مصاحبه‌های انجام شده به تربیت تاریخی باشند. پژوهشگر مصاحبه‌ها را به شیوه زیر دسته‌بندی نموده است:

الف: تحولات مرکز آموزش عالی در وزارت جهاد سازندگی

ب: تحولات مرکز آموزش عالی در وزارت کشاورزی

ج: تحولات مرکز آموزش عالی در وزارت جهاد کشاورزی

^۲ سپاه ترویج و آبادانی نهادی بود در ایران که در چهارچوب منشور انقلاب سفید در ۱۳۴۳ تصویب و دوران نخست‌وزیری حسنعلی منصور به تحقق پیوست. این سپاه از کارشناسان علمی و فنی جوان کشور، چون مهندسان رشته‌های کشاورزی، ساختمانی، راه‌سازی، برق و مکانیک، و سایر دانش‌آموختگان رشته‌های فنی و مهندسی است که بخشی از خدمت زیر پرچم خود را در روستاهای کشور می‌گذرانند و کوشش آن‌ها برای بالابردن سطح زندگی روستائیان، آشنا کردن آن‌ها با روش‌های نوین کشاورزی، یاری به افزایش تولیدات دامی و کشاورزی، گسترش و بهبود صنایع روستایی، راهنمایی روستائیان درباره آبادانی و نو سازی روستاها می‌باشد. برای آگاهی بیشتر نگاه کنید به: قانون تشکیل سپاه ترویج و آبادانی - مصوب ۲۲ دی ۱۳۴۳ مجلس شورای ملی و ۱۶ دی ۱۳۴۳ مجلس سنا. این قانون در تاریخ ۲۸ دی ۱۳۴۳ به امضای شاه رسید. این قانون دارای یازده ماده و پنج تبصره می‌باشد.

^۳ شیوه استفاده و بهره‌برداری این امکانات از زاویه بهره‌وری و نفی منطق استفاده درست قابل بحث و نقد است.

نقدهایی بر کتاب

کتاب به‌رغم مزایای گوناگونی که دارد از چند اشکال کلی زیر برخوردار است:

۱- کتاب با تحولات مرکز آموزش عالی در وزارت جهاد سازندگی آغاز شده است که چیزی جز چند اتاق اولیه در خیابان انقلاب نبوده است، در حالی که جا داشت بحث با آموزشکده کشاورزی کرج آغاز گردد که از قدمت بیشتری برخوردار می‌باشد و مرکز فعلی در آن مستقر است.

۲- مصاحبه‌ها، دچار انواع تکرار بوده و در بسیاری موارد به خاطرات بسیار جزئی پرداخته شده که ارزش چندانی ندارد.

۳- در ابتدای هر مصاحبه بهتر بود که در یک صفحه اطلاعات شخصی و تحصیلی افراد به طور خلاصه آورده می‌شد تا دیدی کلی از مصاحبه شونده برای خواننده ایجاد شود.

۴- بهتر بود چارت تشکیلاتی آموزشکده و مرکز در ادوار مختلف در قسمت پیوست‌ها آورده می‌شد تا فهم بهتری از سخنان مصاحبه شونده حاصل شود.

۵- بهتر بود اطلاعاتی از رؤسای پیش از انقلاب که در قید حیات بوده یا در دسترس نبوده با توجه مدارک اداری و گفتگو با آشنایان آنها فراهم می‌شد.

۶- در تمام متن سخن از سپاهیان ترویج به میان می‌آید بی آن که توضیح داده شود این سپاه چه بوده و چه نقشی داشته است و چگونه شد که منحل گردید، بهتر بود در قالب پیوست اطلاعاتی در باره این سپاه آورده شود.

۷) در مواردی پاسخ‌های افراد بسیار طولانی و بی ربط بوده و خوانش آنها خسته کننده است.

۸) به نظر می‌رسد متن پیاده شده، ویرایش جدی نشده. بهتر بود متن ویرایش می‌شد و برای نهایی سازی به تایید مصاحبه شونده می‌رسید.

سخن پایانی

امید است این کتاب ارزشمند در چاپ‌های بعدی مورد بازنگری قرار گرفته و به یک سند مدون تبدیل شده و انتشار یابد تا مورد استفاده علاقمندان به‌ویژه دانشجویان رشته مدیریت با گرایش‌های تحول و تشکیلات و روشها قرار گیرد.